

го часу Українського лісостепу, зокрема Великого Рижанівського кургану та Скіфської Могили (д. і. н., проф. С.А. Скорий), та початку розкопок в Україні, зокрема дослідження Мельгуновського кургану в 1763 р (к. і. н. О.Д. Могилов). Нариси археології Молдови та культур раннього залізного віку Прикарпаття були представлені директором Центру археології Інституту культурної спадщини АН Молдови, д. хаб. О.Г. Левицьким. Співробітники Харківського університету, к. і. н І.Б. Шрамко та к. і. н. С.А. Задніков, підготували цикл лекцій, присвячених тематиці Більського городи-

ща, його укріплень та житлової структури, просторової та хронологічної еволюції, матеріальної культури, античного імпорту на ньому. Молоді археологи отримали практичні навички досліджень на розкопках поселенських та поховальних пам'яток Більського городища, у розвідках та екскурсіях на території цього величного археологічного комплексу.

Важливість підготовки молодого покоління археологів і роботи з популяризації давньої історії України в тісному поєднанні з археологічними дослідженнями, роблять перспективною організацію подібних шкіл у майбутньому.

О.Д. МОГИЛОВ

КОНФЕРЕНЦІЯ «ЕТНОКУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ НА ПІВДНІ СХІДНОЇ ЄВРОПИ У I тис. н. е.» (Пам'яті І.С. ВІНОКУРА). МЕДЖИБІЖ — 2015

6—7 жовтня 2015 р. у Державному історико-культурному заповіднику «Межибіж» (сmt. Меджибіж, Хмельницької обл.) відбулася міжнародна наукова конференція «Етнокультурні процеси на півдні Східної Європи у I тис. н.е.», присвячена пам'яті видатного археолога Іона Срулевича Винокура. Серед організаторів конференції були Інститут археології НАН України (відділ археології ранніх слов'ян та регіональних польових досліджень), Управління культури, національностей, релігій та туризму Хмельницької облдержадміністрації та Державний історико-культурний заповідник «Межибіж».

У роботі конференції взяли участь понад 30 учасників із різних міст України (Києва, Хмельницького, Львова, Харкова, Тернополя, Кам'янця-Подільського), а також із Росії (Санкт-Петербург). Учасники конференції представляли академічні установи, науково-освітні заклади, музеї та історико-культурні заповідники. Конференція складалася з пленарного засідання та роботи двох секцій: «Археологія римського часу на теренах України»

і «Археологія доби Середньовіччя на теренах України». На пленарному засіданні із вступним словом виступили організатори конференції — О.Г. Погорілець й О.В. Петраускас, Л.В. Вакулєнко, Л.В. Бажєнова, А.Ф. Гуцал, Ю.А. Хоптяр та В.А. Гуцал виголосили промови на пошану пам'яті Іона Срулевича Винокура

Виступи на секціях конференції було присвячено різним аспектам вивчення матеріальної культури, етнокультурної ситуації та суспільного розвитку населення півдня Східної Європи. Низка доповідей стосувалася антропологічних досліджень.

На секції «Археологія римського часу на теренах України» виголошено 16 доповідей.

Доповідь Ю.Ю. Башкатова (*Інститут археології НАН України, м. Київ*) було присвячено важливому для ранньослов'янської археології питанню — появі пізньозарубинецьких пам'яток Середнього Подніпров'я. Висловлено думку, що їх формування відбувалося дещо раніше, ніж вважається нині.

У доповіді М.В. Любічева (*Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, м. Харків*) розглянуто принципи виділення культурних груп пізньозарубинецьких пам'яток Дні-

© А.В. СКИБА, О.В. ПЕТРАУСКАС,
О.Г. ПОГОРІЛЕЦЬ, 2016

Учасники конференції в Меджибожі, 2015 р.

про-Донецького лісостепу. Висловлено критику сучасних позицій А.М. Обломського та Р.В. Терпиловського. Доповідь зумовила жваве обговорення.

Виступ Т.І. Слободян (*Інститут археології НАН України, м. Київ*) було присвячено проблемі хронологічних індикаторів поховальних комплексів ранньоримського часу в Прикарпатті. Подано загальний огляд стану проблематики їхнього датування.

У доповіді О.В. Петраускаса (*Інститут археології НАН України, м. Київ*) розглянуто скляні посудини типу Eggert/230 та питання їх хронології.

Л.В. Вакуленко (*Національний музей історії України, м. Київ*) та А.В. Скиба (*Інститут археології НАН України, м. Київ*) присвятили свій виступ житловим спорудам черняхівського шару поселення Сокил у контексті етнічних процесів на теренах Середнього Придністров'я. Наведено дані про керамічний комплекс жител різних типів, зокрема, визначено значний відсоток ліпного посуду в прямокутних житлах без печей-кам'янок.

У доповіді В.Д. Дідика (*Науково-методичний центр охорони культурної спадщини, м. Харків*) розглянуто проблеми морфології й тактичного застосування лезової зброї типу «Хазанов/5». Автором опрацьовано аналогії знахідок зброї даного типу, визначено її практичні особливості й способи носіння та використання.

У виступі К.В. Мизгіна (*Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, м. Харків*) увагу було зосереджено на можливості реконструкції етнокультурних процесів першої половини I тис. н.е. в Центральній та Східній Європі за допомогою аналізу знахідок рим-

ських монет і розгляду інформації з писемних та археологічних джерел.

Доповідь О.В. Гопокало (*Інститут археології НАН України, м. Київ*) присвячено намистинам жіночих прикрас із багатих поховань культури Черняхів/Синтана-де-Муреш. Автором розроблено типологію цієї категорії речей з урахуванням морфології та матеріалу виготовлення. Одним з аспектів доповіді було поєднання різних типів намистин з іншими елементами жіночого костюму.

Проблеми етнокультурної ситуації на Волино-Подільському пограниччі у пізньоримський час розглянуто у доповіді Я.І. Онищука (*Львівський національний університет ім. І. Франка, м. Львів*).

Виступ С.А. Горбаненка (*Інститут археології НАН України, м. Київ*) присвячено методу промивання певної кількості ґрунту із заповнення археологічних об'єктів з метою отримання палеоботанічного, іхтіологічного та дрібного остеологічного матеріалу. У доповіді наведено практичні результати, отримані автором у результаті роботи на низці пам'яток I тис. н.е.

У доповіді С.В. Діденка (*Національний музей історії України, м. Київ*) проаналізовано амфори з пам'яток черняхівської культури невідомого раніше типу, що був виокремлений автором серед матеріалів поселення Комарів. Наведені дослідником аналогії вказують на італійське походження цього типу тарного посуду, що підтверджує існування такого напрямку зв'язків і важливість його значення для населення ремісничого центру Комарів.

У доповіді О.В. Мінейко (*Інститут археології НАН України, м. Київ*) на основі аналізу ан-

тропологічних матеріалів було розглянуто можливість використання маркерів фізіологічного стресу як джерела до вивчення міграційних та адаптивних процесів у палеопопуляціях епохи Великого переселення народів.

Доповідь Б.С. Строценка («Подільська археологія» НДЦ «ОАСУ» Інститут археології НАН України, м. Тернопіль) та С.Ю. Демидка («Подільська археологія» НДЦ «ОАСУ» Інститут археології НАН України, м. Хмельницький) було присвячено матеріалам розкопок могильника черняхівської культури Лісові Гринівці.

У виступі О.Д. Козак (Інститут археології НАН України, м. Київ) повідомлено попередні результати палеопатологічних досліджень, зроблених за матеріалами поховань черняхівського могильника Лісові Гринівці.

У доповіді О.В. Надвірняка (проект «Terra Amadociae», м. Хмельницький) та О.Г. Погорільця (Державний історико-культурний заповідник «Межибіж», смт. Меджибіж) поставлено питання про особливий різновид трупоспалень на могильниках черняхівської культури. Унікальні для черняхівської культури знахідки бронзових казанів типу Eggers/63 доповідачі пов'язують із поховальними комплексами, кількість яких останнім часом поповнилася новими відкриттями у межах Хмельницької та Вінницької областей. Доповідь зумовила жваву дискусію.

Доповідь О.О. Надвірняка (Національний університет ім. Т.Г. Шевченка, м. Київ) було присвячено подальшим знахідкам фрагментів римських військових дипломів у межиріччі Середнього Дністра й Південного Бугу. Автором окреслено перспективу з'ясування та конкретизації місця й ролі носіїв елементів провінційно-римської культури, якими були власники дипломів, у процесах економічного та господарського поступу черняхівської спільноти.

У виступі О.О. Щеглової (Інститут історії матеріальної культури РАН, м. Санкт-Петербург) розглянуто Волниковський скарб. Увагу дослідниця зосередила на художньому стилі предметів, що входили до комплексу, аналізуючи їх у контексті мистецьких традицій гунського часу.

Сім доповідей було прочитано на секції «Археологія доби Середньовіччя на теренах України».

О.Г. Погорілець, А.В. Панікарський (Інститут археології НАН України, м. Київ) та Я.В. Володарець-Урбанович (Інститут археології НАН України, м. Київ) доповіли про нещодавно виявлені в околицях Меджибожа предмети початку раннього середньовіччя, серед

яких присутні раніше невідомі на цій території вироби з бронзи. Дослідниками було окреслено етнокультурний контекст знахідок.

Доповідь О.О. Щеглової (Інститут історії матеріальної культури РАН, м. Санкт-Петербург) присвячено комплексу ювеліра початку раннього середньовіччя із с. Бернашівка. Авторкою проаналізовано особливості технології виготовлення прикрас і деталей одягу за виявленими в комплексі ливарними формами, а також здійснено порівняння зі свинцево-олов'янистими виробами з дніпровських скарбів.

У виступі В.В. Колоди (Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди, м. Харків) розглянуто знахідки ранньосередньовічних фібул із городища Коропові Хутори, а також проаналізовано їх культурно-історичний контекст.

Проблемі формування протодержавних структур в Українському Прикарпатті в останній чверті I тис. було присвячено доповідь М.А. Филипчука (Львівський національний університет ім. І. Франка, м. Львів). Досліджено передумови та чинники, що впливали на цей процес. Ключову роль у ньому дослідником відведено городищам райковецької культури, зокрема Плісенського центру.

Я.В. Погоральський (Львівський національний університет ім. І. Франка, м. Львів) доповів про традиції слов'янського житлобудівництва VIII—IX ст. на території Верхнього та Середнього Подністров'я.

Культурній характеристиці пам'яток IX—X ст. Західного Поділля присвячено виступ Р.Г. Миськи (Львівський інститут банківської справи УБС НБУ, м. Львів). Автором окреслено їхній історичний та соціальний контекст.

У доповіді О.Л. Баженова (Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, м. Кам'янець-Подільський) висвітлено етнокультурні процеси на території Середнього Подністров'я в IX — першій половині XIII століть.

Під час роботи конференції її учасники мали змогу ознайомитися з новими надходженнями до фондів Державного історико-культурного заповідника «Межибіж», серед яких — зібрання бронзового посуду типу Eggers/63, зразки римської зброї та військового спорядження, депозит антонініанів тощо. Співробітники Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки запропонували учасникам міжнародного наукового заходу оглянути виставку публікацій із наукового доробку І.С. Винокура та презентували виданий заповідником історико-

меморіальний збірник на пошану дослідника з нагоди його 85-річчя — «...Але таких багато не буває, бо легким і красивим було б життя».

За результатами роботи конференції було запропоновано проводити подібні наукові за-

ходи в Державному історико-культурному заповіднику «Межибіж» у інтервалі раз на два роки та залучати щонайширше коло учасників — як українських науковців, так і зарубіжних гостей.

*А.В. СКИБА, О.В. ПЕТРАУСКАС,
О.Г. ПОГОРІЛЕЦЬ*

СЛОВО ПРО АРХЕОЛОГА (до 80-річчя Леоніда МАЦКЕВОГО)

Леонід Георгійович Мацкевий народився 26 жовтня 1935 року в м. Горлівка на Донбасі в родині інженерів-будівельників. Згодом сім'я переїхала до Києва, де батько — Георгій Мацкевий, інженер у третьому поколінні, керував групою технічного контролю за реставрацією будинку Верховної Ради України (1944—1948 рр.). Знесилений перебуванням у концтаборі, Георгій Мацкевий прожив недовго, але зумів передати синові важливі риси: працелюбність, наполегливість, виваженість і скрупульозність. Мати — Поліна Мацкева (Гордієнко) передала синові основні життєві мудрості — шану й почуття любові до рідної землі, до української культури й традицій. Усі ці материнсько-батьківські настанови Л. Мацкевий зберіг і проніс через усе життя.

Середню освіту Л. Мацкевий здобув у столиці. Він навчався в Київській середній школі № 95 (1945—1954 рр.). Значний вплив на формування життєвого вибору майбутнього археолога мали вчителі. Зокрема таємне викладання українською мовою та захоплюючі розповіді шкільного історика — директора школи І. Новійчука, який вчив шанувати рідну й світову давнину, вплинули на визначення майбутнього наукового поступу Л. Мацкевого. У школяра виникли перші захоплення історією, археологією, нумізматикою. Одне із них згодом стало справою його життя.

Л. Мацкевий здобув вищу освіту в Київському державному університеті ім. Т.Г. Шев-

ченка (КДУ), куди вступив у 1957 році на історико-філософський факультет. Навчаючись у виші, Л. Мацкевий одночасно займався науковою роботою та вів активне громадське життя. Він був старостою археологічного гуртка, головою студентського наукового товариства. За доповідь «Мезолітична стоянка Фатма-Коба в Криму» (1960 р.), виголошеній на студентській конференції, Л. Мацкевий отримав грамоту від ректора Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова — І.Г. Петровського та голови наукового студентського товариства В. Яніна.

Під час навчання на кафедрі археології і музеєзнавства Л. Мацкевий слухав лекції відомих